

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE

PREFEȚELE ȘI EPILOGURILE TIPĂRITURILOR ROMÂNEȘTI
(SECOLELE XVI-XVII) – OPORTUNITĂȚI
ISTORICE ȘI LINGVISTICE
(TEZĂ DE DOCTORAT – REZUMAT)

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. EVA MÂRZA

DOCTORAND:
IULIANA-MARIA GALAȚĂ
(WAINBERG-DRĂGHICIU)

ALBA IULIA
2009

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	6
I. REPERE ISTORIOGRAFICE PRIVIND TIPARUL ROMÂNESC DIN SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA	11
1.1. Bibliografie retrospectivă românească. Pionierat și repercusiuni	14
1.2. Sinteze diacronice privind tipărirea cărților în Țările Române.....	22
1.3. Cercetări dedicate anumitor perioade din istoria tiparului românesc	30
1.4. Studii asupra unor centre tipografice	43
1.5. Lucrări speciale	51
II. PREFEȚELE ȘI EPILOGURILE TIPĂRITURILOR ROMÂNEȘTI VECHI ÎN LUMINA NOILOR CERCETĂRI	54
2.1. Premise ale debutului activității tipografice în Țările Române	55
2.2. Patroni, editori și tipografi din Țările Române în secolul al XVI-lea	56
2.3. Patroni, editori și tipografi în secolul al XVII-lea	74
2.3.1. Țara Românească	74
2.3.2. Transilvania	102
2.3.3. Moldova	112

III. CARACTERISTICI ALE DISCURSULUI PREFAȚIAL	126
3.1. Aspecte privind structura discursului prefațial al tipăriturilor românești din secolele al XVI-lea și al XVII-lea	126
3.1.1. Prefețele și epilogurile tipăriturilor din secolul al XVI-lea	127
3.1.2. Predosloviile tipăriturilor din secolul al XVII-lea	138
3.2. Tipologia referințelor	172
3.2.1. Istorie și cultură în predosloviile tipăriturilor românești vechi	172
3.2.2. Preocupări lingvistice și conștiință națională	175
3.2.3. Învățăături religioase	181
IV. ASPECTE LINGVISTICE ALE PREFEȚELOR ȘI EPILOGURILOR DIN CĂRȚILE ROMÂNEȘTI TIPĂRITE ÎN SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA	194
4.1. Trăsături fonetice	198
4.2. Particularități morfologice	212
4.3. Cuvinte dispărute din limba literară actuală, puțin cunoscute sau dialectale, termeni care prezintă sensuri sau forme diferite de limba actuală	228
CONCLUZII	244
BIBLIOGRAFIE	249

Pentru a înțelege mai bine evoluția societății umane în care trăim este esențial pentru contemporaneitate să cunoască și să înțeleagă evoluția civilizației de-a lungul veacurilor. Un element al civilizației din secolele anterioare îl constituie producția de carte. Istoria cărții oferă imaginea procesului gândirii omenești, cei implicați în tipărirea cărților, fie ei autori, patroni, editori, traducători, tipografi, predoslovi ș.a. sunt produsul unei societăți, iar ei reflectă lumea în care au trăit, preocupările și aspirațiile ei.

Prima officină tipografică română s-a înființat în primul sfert al secolului al XVI-lea, în Țara Românească, punându-se atunci în circulație prima carte tipărită pe teritoriul românesc. În timp, numărul tipografiilor a crescut continuu și odată cu ele producția de carte românească tipărită.

Atunci, ca și astăzi, s-a simțit nevoia inserării în paginile cărții a unor menționări privind conținutul ei sau a condițiilor în care a apărut, a câtorva gânduri adresate cititorilor din partea celui (sau celor) care a(u) trudit la imprimarea lor. Aceasta cu atât mai mult cu cât erau, marea lor majoritate, cărți de cult, care au fost tipărite fie în slavonă, fie au fost traduse în limba română.

În studiul de față ne-am propus o analiză a unui corpus amplu de prefețe și epiloguri, oprindu-ne asupra tipăriturilor realizate în Țările Române de-a lungul a două secole, de la începutul funcționării primei tipografii pe teritoriul românesc, așadar din primul deceniu al secolului al XVI-lea, și până la sfârșitul celui următor.

De-a lungul celor două secole ce fac obiectul studiului nostru constatăm că, în proporție covârșitoare, tipăriturile sunt însoțite fie de prefețe, fie de epiloguri, sau unele posedă ambele tipuri de scrieri. Sunt extrem de puține tipăriturile din secolele al XVI-lea și al XVII-lea păstrate sau cunoscute în literatura de specialitate din diverse surse, care nu au astfel de texte. Absența lor, în unele cazuri, din păcate, se datorează stării defectuoase în care se aflau tipăriturile când au fost examinate, unele exemplare de carte veche fiind incomplete.

Au fost supuse analizei prefețele și epilogurile a unui număr de peste 80 de cărți tipărite în Țările Române în cele două secole, apărute fie în slavonă, fie în română sau greacă. Principala sursă de informare în ceea ce privește textele prefețelor și epilogurilor, în special pentru cele în limbile slavonă sau greacă, este monumentală *Bibliografie românească veche*¹, care a constituit pentru conceperea și redactarea acestui studiu, asemenea multor alora din literatura de specialitate, instrumentul de lucru indispensabil. Raliindu-ne la concepțiile unora dintre teoreticienii limbajului, utilizăm și noi termenul „predoslovie” atât pentru desemnarea prefeței dar și a epilogului, text care, indiferent de mărimea lui, prezintă caracteristici asemănătoare cu ale prefeței, sau, altfel spus, cu ale discursului prefațial.

Au fost examinate, de asemenea, originalele tipăriturilor redactate în limba română în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, în măsura în care ele se mai păstrează, în biblioteci sau instituții de cultură din țară, precum cele din Colecția de obiecte religioase a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, din Fondul de carte veche al Bibliotecii Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, din Fondul de carte veche din Șcheii Brașovului, din Fondul de Carte veche românească al Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, din Fondul Colecțiilor Speciale al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, din Fondul de carte veche al Bibliotecii Mitropoliei Ortodoxe Sibiu.

Nu lipsește din cercetarea noastră nici consultarea edițiilor critice de care beneficiază unele dintre aceste cărți fundamentale pentru cultura română din respectivele secole.

Multiplele aspecte sub care poate fi abordat conținutul prefețelor și al epilogurilor, precum și importanța și valoarea lor în istoria cărții, a tiparului, în istoria bisericii, a limbii române, a culturii române, în general, se vor contura și vor fi reliefate prin prezentarea într-o succesiune ascendentă a cercetărilor și a opiniilor

¹ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830*, Tom. I, 1508-1716, București, Edițiunea Academiei Române, 1903; Ioan Bianu, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830*, Tom IV. Adăogiri și îndreptări, București, Edițiunea Academiei Române, 1944.

noastre, pe care le-am ordonat într-un plan care, considerăm noi, cadrează cu decizia de a realiza ceea ce ne-am propus.

În capitolul care deschide cercetarea noastră, **REPERE ISTORIOGRAFICE PRIVIND TIPARUL ROMÂNESC DIN SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA**, am plecat de la premisa că cercetătorul are datoria să dispună de o informare bibliografică de specialitate, să cunoască rezultatele studiilor anterioare ce fac referire la tema aleasă. Am urmărit, astfel, să expunem principalele surse de informare cu privire la istoria cărții și a tiparului românesc din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, stadiul și rezultatele analizelor de specialitate, și prin aceasta să redăm, totodată, succint, principalele momente și evenimente din acest important domeniu al culturii române vechi, așadar o schiță a istoriei cărții românești vechi tipărite. Am expus atât diacronic cât și sincron studiile realizate pe marginea cărților românești vechi, oprindu-ne atât asupra lucrărilor care reprezintă faza inițială a inventarierii și analizei acestora, cât și asupra celor actuale, ce analizează fie întreaga istorie a cărții românești, fie doar anumite aspecte din acest domeniu. Atenția a fost, așadar, concentrată atât asupra lucrărilor în care apar referințe despre predosloviile tipăriturilor românești din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, cât și asupra unor cercetări dedicate anumitor perioade din istoria tiparului românesc sau studiilor despre anumite centre tipografice.

În majoritatea lucrărilor privind istoria cărții și a tiparului, prefețele și epilogurile sunt abordate selectiv și în măsura în care sunt relevante mai ales pentru modul în care au fost înființate unele tipografii, pentru tipografii care au activat în diverse centre, pentru patronii și editorii unor cărți tipărite în Țările Române, însă un studiu dedicat acestor texte care însoțesc tipăriturile din Țările Române din secolele al XVI-lea și al XVII-lea lipsește până în prezent din bibliografia românească. Acesta constituie motivul pentru care am abordat o astfel de temă, urmărind cercetarea prefețelor și epilogurilor care însoțesc cărțile tipărite pe teritoriul Țărilor Române din

perspectiva interdisciplinarității, coroborând datele de ordin istoric cu cele filologice, lingvistice și teologice.

PREFEȚELE ȘI EPILOGURILE TIPĂRITURILOR ROMÂNEȘTI VECHI ÎN LUMINA NOILOR CERCETĂRI constituie capitolul în care, plecând de la informațiile redată în predosloviile analizate cu privire la cei care au trudit în vederea tipăririi în bune condiții a cărților, am identificat numeroasele personalități implicate în tipărire. Subliniem, o dată în plus, valoarea predosloviilor tipăriturilor din Țările Române din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, care conțin o multitudine de informații, foarte importante în ceea ce privește desfășurarea activității de tipărire, reconstituirea istoriei cărții românești vechi sau identificarea și evidențierea celor care au trudit la imprimarea cărților, fără ale căror eforturi, remarcabile în special în vederea încurajării acțiunii culturale de tipărire și răspândire a cărților, cultura română ar fi fost văduvită de un important sector al ei.

Am coroborat în acest capitol informații din literatura de specialitate cu cele identificate de noi în prefețe și epiloguri, am redat succinte medalioane bio-bibliografice și am stabilit pentru fiecare rolul avut în tipărirea cărților de care s-a ocupat. I-am identificat pe cei care au patronat imprimarea cărților, adică și-au dat acordul sau binecuvântarea pentru apariția lor. I-am prezentat, de asemenea, pe editorii cărților, adică persoanele care au suportat cheltuielile legate de tipărire cu tot ceea ce presupune ea, uneori inclusiv plata traducătorilor, după cum se menționează în unele prefețe. Un loc deosebit în ansamblul meseriilor practicate în Țările Române în secolul al XVI-lea și al XVII-lea l-a ocupat cea de tipograf, atât datorită complexității activității de imprimare, cât și nivelului de pricepere și cultură pe care îl presupunea meșteșugul în sine. Preocupați de continuarea acestei meserii, tipografii au instruit ucenici, pe care i-au inițiat și format în vederea perpetuării acestui meșteșug complex și pretențios. La apariția tipăriturilor în limba română au trudit și traducătorii, care sunt menționați, unii dintre ei în cuprinsul prefețelor sau epilogurilor, alții rămânând, însă, din nefericire, în anonim. La toți aceștia se

adaugă cei fără ale căror texte, uneori succinte dar de o mare importanță, nu am fi cunoscut intensele și ardentele preocupări ale vremii, sau implicările și eforturile celor mai sus menționați. Este vorba despre cei care au scris prefețele sau epilogurile, care uneori aparțin uneia dintre categoriile mai sus specificate, implicându-se, astfel, în mod deplin în tipărire.

Tipografiile secolelor al XVI-lea și al XVII-lea au fost atât laici cât și aparținători ai clerului monahal, fapt care nu a constituit însă un impediment în activarea lor în diverse centre tipografice, mulți dintre ei fiind chemați sau trimiși acolo unde era nevoie chiar de voievozii Țărilor Române. Astfel s-a procedat încă de la începutul activității tipografice, când tipografi străini ca ieromonahul Macarie, Dimitrie Liubavici sau Moisi au venit în Țara Românească la chemarea domnitorilor. Apoi, chiar din secolul al XVI-lea munca de tipărire va fi însușită și continuată de meșteri ridicați dintre localnici, precum Oprea logofătul și Petre (ucenici ai lui Dimitrie Liubavici și totodată primii tipografi-ucenici din Țările Române), Filip Moldoveanul, diaconul Coresi cu ucenicii și colaboratorii săi, printre care Tudor diac, Mănăilă, Lorinț, Șerban Coresi, Marien (colaborator al lui Șerban Coresi), iar la sfârșitul secolului Lavrentie cu ucenicul său Iovan. Pentru reactivarea tiparului, în secolul al XVII-lea sunt trimiși în Țara Românească și în Moldova meșteri tipografi ruși. Aceștia, la rândul lor, vor avea ucenici dintre localnici, care vor fi trimiși apoi și în celelalte provincii românești pentru dezvoltarea tiparului și răspândirea cărților. Astfel, tipografi precum ieromonahul Meletie Macedoneanul, Ilia Anagnoste, Ivan Kunotovici, episcopul Mitrofan, Chiriac, frații Radu și Șerban Greceanu, Mihai Iștavanovici, Antim Ivireanul, și nu numai, sunt chemați sau trimiși de voievozi, principii, juzi sau mitropoliți în diverse centre tipografice ale Țărilor Române.

Datorită multidimensionalității realizărilor din sfera culturii, promovate de domnie și biserică, dezvoltării tiparului, învățământului, afirmării limbii române și evoluției literaturii, perioada cuprinsă între mijlocul secolului al XVII-lea și mijlocul celui următor este considerată „secolul de aur al culturii române”. Impunerea definitivă a limbii naționale și cultivarea ei prin elaborarea de lucrări religioase,

istorice, parenetice, filosofice sau didactice a fost posibilă grație înaltului patronaj spiritual al marilor ierarhi ai bisericii, al domnitorilor și al cărturarilor.

Odată cu pătrunderea conceptelor umaniste, a ideilor materialiste, în secolul al XVII-lea începe mișcarea pentru formarea culturii naționale. Pe scena culturală apare și mica boierime și, de asemenea, și orășenimea înstărită, care își trimite feciorii la școlile de prestigiu din țară și de peste hotare. Din mijlocul orășenimii, al micii boierimi și chiar din țărănime s-au ridicat cărturari de seamă, precum Varlaam, Eustatie logofătul și alții, care militează pentru cultura în limba maternă. La aceștia se adaugă și cărturari de formație umanistă ce aparțin boierimii, precum spătarul Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir, stolnicul Constantin Cantacuzino, frații Radu și Șerban Greceanu, acțiunile lor având un rol important pentru dezvoltarea culturii românești din secolul al XVII-lea. Remarcăm, de-a lungul celor două secole, implicarea în imprimarea cărților atât a autorității statale cât și a celei bisericești. Amintim aici voievozii Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlad cel Tânăr, Neagoe Basarab, Radu Paisie, Iliăș Rareș, Mircea Ciobanul, Pătrașcu cel Bun, Alexandru al II-lea Mircea, Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Gheorghe Duca, Antioh Cantemir, Dimitrie Cantemir, principii Cristophor Báthory, Gheorghe Rákoczy I, Gheorghe Rákoczy II, Acațiu Barcsai, Mihai Apafi, juzii Brașovului Johannes Benkner, Lucas Hirscher, nobilii Forró Miklós, Francisc Geszty, episcopii și mitropoliții Țării Românești Eftimie, Serafim, Teofil, Ștefan, Teodosie Veștemeanul, Varlaam, Mitrofan, cei ai Ardealului Cristofor, Ghenadie I, Ghenadie II, Simion Ștefan, Varlaam, Teofil, Atanasie Anghel și ai Moldovei Varlaam sau Dosoftei.

Remarcăm faptul că în aproape toate predosloviile tipăriturilor românești vechi din cele trei provincii românești, alături de numele domnitorului sau al principelui apare și cel al mitropolitului, aceasta fiind dovada unei colaborări rodnice sau a unei asocieri inevitabile în formulările uzuale între doi oameni de cultură, orientați în sprijinirea idealului comun tuturor românilor.

S-a ajuns în literatura de specialitate la constatarea că se poate vorbi despre un discurs prefațial, că predosloviile pot fi tratate ca texte cu coordonate proprii și cu un anumit regim retorico-stilistic. Capitolul intitulat **CARACTERISTICI ALE DISCURSULUI PREFAȚIAL** conține o analiză a structurii prefețelor și epilogurilor, precum și a anumitor probleme de conținut și de stil. Pentru obținerea de referințe în acest sens ne-am oprit asupra fiecărei prefețe și epilog, am identificat și trasat structura fiecăroră, am surprins problemele de conținut și metodele abordate în scrierea lor, figurile de retorică utilizate și scopul prezenței acestora. Am utilizat apoi metoda comparației, aplicându-o tuturor rezultatelor obținute, iar din mulțimea acestora am redat, prin criteriul selecției, rezultatele cele mai interesante și reprezentative pentru epoca de care ne ocupăm.

Constatăm că în prefețele și epilogurile tipăriturilor vechi sunt exprimate o serie de mesaje, în general ale editorilor sau ale tipografilor, către cititori. Predosloviile tipăriturilor românești uneori sunt creații originale, altele poate fi chiar traduceri ale unor prefețe străine sau compilații, însă în acest caz nu este doar o transpunere mecanică, ci se aduc și o serie de completări personale ale editorului, traducătorului sau ale tipografului cărții românești vechi.

Parcurgând predosloviile tipăriturilor apărute în Țările Române în secolele al XVI-lea și al XVII-lea ne-a reținut atenția faptul că se prefera sau s-a impus respectarea unei tipologii de redactare, a unei scheme, ele prezintă o anumită structură a secvențelor. Se pot delimita principalele părți componente: protocolul, contextul și eschatocolul. Prin utilizarea respectivului protocol, discursul prefațial dobândește o anumită codificare. Dacă la începutul secolului al XVI-lea prefețele și epilogurile tipăriturilor românești sunt redactate destul de succint, treptat, timp de aproape două secole se ajunge la o diversificare a stilului. Structura respectivă a rămas însă neschimbată până la sfârșitul secolului următor, fapt ce denotă un conservatorism social și cultural. Se respectă o anumită formalitate în redactarea lor, unele formule regăsindu-se inclusiv la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului următor, ceea ce exprimă o familiarizare cu protocolul cărții și o bună

funcționare a codului. În epoca veche textul scris este guvernat de convenții, care se datorează de fapt sacralității atribuite cărții în mentalitatea timpului, cartea este privită ca un mijloc de răspândire a Cuvântului divin prin intermediul lecturii în biserică. Remarcăm faptul că în cele mai multe dintre predosloviile tipăriturilor românești din secolul al XVII-lea se utilizează o exprimare mai nuanțată, respectivele uzanțe fiind redată cu o mai multă preocupare pentru limbaj și pentru detaliu. Se aduc și o serie de informații, sunt inserate diverse referințe de natură istorică, lingvistică sau teologică menite să rețină atenția cititorilor, să îi informeze în special asupra importanței cărții și a învățăturilor creștine. Mai mult, odată cu tipărirea cărților în limba română este promovată ideea unității de neam și limbă a tuturor românilor. În plus, se subliniază importanța înțelegerii conținutului slujbelor și a rugăciunilor, iar în câteva situații sunt redată o serie de indicații tipiconale necesare în special clericilor. Identificăm astfel atât stereotipia cât și inovația, fapt care face, de altfel, posibilă profilarea mentalităților despre scris și lectură. În ciuda unei aparente uniformizări, din pricina structurilor repetitive sau a informațiilor cu privire la condițiile în care s-a desfășurat activitatea de imprimare (menționarea locului, a datei, a numelor tipografilor etc.), remarcăm fragmentele în care se întrevade originalitatea în scrierea lor. Ne referim în special la adresările către cititori, la definițiile și importanța dată cărților, scrierii, citirii și respectării învățăturilor, la indicațiile practice legate de lectură și nu în ultimul rând la figurile de retorică utilizate evident pentru atractivitatea ideilor și impresionarea cititorului sau ascultătorului. Prin conținutul tematic și prin mesajul ideatic, cartea imprimată a avut, încă de la început, o funcție culturală și utilitară atât în biserică dar și în afara ei, urmărindu-se, într-o măsură mai mică sau mai mare, instrucția didactică, învățătura morală și culturalizarea, contribuind în mod direct la consolidarea ideii de unitate națională.

Fenomene reprezentative din domeniul istoriei limbii române, specifice celor două secole din cultura română, au fost expuse în capitolul ultim, **ASPECTE LINGVISTICE ALE PREFEȚELOR ȘI EPILOGURILOR DIN CĂRȚILE**

ROMÂNEȘTI TIPĂRITE ÎN SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA. Am identificat și redat aici o serie de trăsături caracteristice limbii române vechi, elementele esențiale și relevante pentru perioada când au fost scrise și tipărite respectivele texte. Pentru a facilita lectura și sistemul de trimitere pe care îl impune o astfel de analiză am utilizat, pentru acest capitol, abrevierile în modul în care sunt folosite în literatura de specialitate, pe care le-am menționat într-o listă separată.

Nu exista în epoca veche o limbă literară unică pentru toți românii. Erau mai multe variante cultivate diferențiat în timp și spațiu, și care aveau doar câteva norme fundamentale prin care se deosebeau tranșant. Au fost identificate două tipuri fundamentale de variante literare: cele de tip sudic, ce se întâlnesc în textele, fie ele manuscrise sau tipărituri, muntenești, oltenești și din sud-estul Transilvaniei, și cele de tip nordic identificate în scrierile moldovene, bănățene sau transilvănene de nord și de sud-vest². Se găsesc în prefețele și epilogurile analizate o serie de elemente comune tuturor variantelor literare din secolul al XVI-lea, care se mențin cu valoare de normă și în veacul al XVII-lea. În afară de normele comune limbii scrise din toate provinciile românești, se întâlnesc în prefețele și epilogurile studiate și o serie de fenomene specifice fie variantei literare de tip nordic, fie celei de tip sudic, și care prezintă, de altfel, puține schimbări în secolul al XVII-lea față de epoca precedentă.

Am constatat, de asemenea, că, întrucât la scrierea predosloviilor și tipărirea cărților au participat persoane care proveneau din regiuni diferite sau care au activat mai întâi în alte tipografii din Țara Românească, Transilvania sau Moldova, în prefețele și epilogurile tipăriturilor realizate în alte regiuni decât cea de origine a lor s-au strecurat și particularități ale graiurilor acestora, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea neexistând încă o normă unică supradialectală, limba literară cunoscând variații în funcție de regiunea unde era folosită în scris sau de unde provenea autorul textului.

² Ștefan Munteanu, Vasile D. Țăra, *Istoria limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 44.

Ne-am propus, așadar, abordarea predosloviilor tipăriturilor apărute în Țările Române în secolele al XVI-lea și al XVII-lea sub o serie de aspecte, relevând astfel complexitatea perspectivelor din care pot fi analizate. Ne-am oprit pentru început asupra acelor a căror nume apar menționate în prefețe și/sau epiloguri și fără eforturile cărora cultura română ar fi fost văduvită de o importantă parte a ei, cartea tipărită, și anume predoslovi, patroni, editori, tipografi, traducători sau diortositori. Am analizat apoi în amănunțime textele prefețelor și ale epilogurilor, structura lor, conținutul, maniera în care sunt expuse ideile, tipologia referințelor și fenomenele specifice limbii române vechi din cele două secole, toate acestea făcând obiectul capitolelor și subcapitolelor cercetării noastre.

BIBLIOGRAFIE

▪ EDIȚII PRINCEPS:

1. Antim Ivireanul, *Psaltire*, București, 1694.
2. *Apostol*, București, 1683.
3. *Carte sau lumină*, Snagov, 1699.
4. *Ceasloveț*, Sibiu, 1696.
5. *Cheia înțelesului*, București, 1678.
6. *Chiriacodromion*, Bălgrad, 1699.
7. Coresi, *Evanghelie cu învățătură (Cazania a II-a)*, Brașov, 1581.
8. Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea*, Iași, 1698.
9. Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, Uniev, 1673.
10. Dosoftei, *Psaltirea slavo-română*, Iași, 1680.
11. *Evanghelia cu învățătură*, Bălgrad, 1641.
12. *Evanghelia greco-română*, București, 1693.
13. *Evanghelie învățătoare sau Cazanie*, Govora, 1642.
14. *Evanghelie*, București, 1682.
15. *Evanghelie*, Snagov, 1697.
16. *Îndreptarea legii*, Târgoviște 1652.
17. *Învățăturei preste toate zilele*, Câmpulung, 1642.
18. *Liturghie*, București, 1680.
19. *Molitvenic*, Bălgrad, 1689.
20. *Molitvenic*, Buzău, 1699.
21. *Noul Testament*, Bălgrad, 1648.

22. *Octoih*, Buzău, 1700.
23. *Orânduiala slujbei Sfinților Constantin și Elena*, Snagov, 1696.
24. *Pravila*, Govora, 1640.
25. *Pravoslavnică Mărturisire*, Buzău, 1691.
26. *Psaltire*, Bălgrad, 1651.
27. Sf. Ioan Gură-de-Aur, *Mărgăritare*, București, 1691.
28. *Sicriul de aur*, Sebeș, 1683.
29. *Șapte taine*, Iași, 1644.
30. *Tâlcuirea Liturghiei*, Iași, 1697.
31. *Târnosanie*, Târgoviște, 1652.
32. *Triod*, Buzău, 1700.

▪ **EDIȚII CRITICE:**

1. *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Cantacuzino, Domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod, această ediție văzând acum, din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.
2. *Bucoavna*, Bălgrad, 1699. Ediție critică tipărită din inițiativa și cu binecuvântarea P.S. Emilian Episcop al Alba Iuliei, Episcopia ortodoxă română Alba Iulia, 1989.
3. Cantemir, Dimitrie, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, text stabilit, traducerea versiunii grecești, comentarii și glosar de Virgil Cândea, București, Editura Minerva, 1990.
4. *Carte românească de învățătură*, 1646, ediție critică de Andrei Rădulescu & Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei R.P.R., București, Editura Academiei R.P.R., 1961.

5. Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*, text stabilit, introducere și indice de Stela Toma, București, Editura Academiei, 1976.
6. Coresi, *Tâlcul evangheliilor și Molitevnic rumânesc*, ediție critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheție, București, Editura Academiei Române, 1998.
7. Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, vol. I, București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1914.
8. Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie*, 1679. Ediție critică de N. A. Ursu. Cu un studiu introductiv de Înaltpreasfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980.
9. Dosoftei, *Psaltirea de-nțales*, text stabilit și studiu lingvistic de Mihaela Cobzaru, Iași, Casa Editoriala Demiurg, 2007.
10. Dosoftei, *Psaltirea în versuri (1673)*, ediție critică de N. A. Ursu, Iași, Tipografia Centrului Mitropolitan, 1974.
11. Dosoftei, *Psaltirea pre versuri tocmită*, referințe critice de Daniel Corbu, Iași, Editura Princeps Edit, 2002.
12. Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților, Iași, 1682-1686*, text îngrijit, notă asupra ediției și glosar de Rodica Frențiu, Cluj-Napoca, Editura Echinox, 2002.
13. *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551-1553*, studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu introductiv istoric de L. Demény, București, Editura Academiei, 1971.
14. Gură de Aur, Ioan, *Mărgăritare*. Ediție îngrijită, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, București, Editura Libra, 2001.
15. Haleatovskyj, Ioannykij, *Cheia înțelesului*. Ediție, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, prefață de Alexandru Mareș, București, Editura Libra, 2000.
16. Ivireanul, Antim, *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1972.

17. *Îndreptarea legii 1652*, ediție critică de Andrei Rădulescu, București, Editura Academiei, 1962.

18. *Liturghierul lui Coresi*, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București, Editura Academiei, 1969.

19. *Liturghierul lui Macarie, 1508/2008*. Studii introductive și traducere, Târgoviște, Arhiepiscopia Târgoviștei, Biblioteca Academiei Române, 2008.

²⁰. *Liturghierul lui Macarie*, cu un studiu de P.P. Panaitescu și un indice de Angela și Alexandru Duțu, București, Editura Academiei, 1961.

21. *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998.

22. *Palia de la Orăștie. 1581-1582. Text – Facsimile – Indice*. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei, 1968.

23. *Psaltirea de la Alba Iulia 1651 tipărită acum 350 de ani sub păstoria lui Simion Ștefan, Mitropolitul Ardealului, și văzând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei Arhiepiscop al Alba Iuliei*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001.

24. *Tetraevanghelul tipărit de Coresi, Brașov, 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăești, 1574*, ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, București, Editura Academiei, 1963.

25. *Texte românești din secolul al XVI-lea I. Catehismul lui Coresi II. Pravila lui Coresi III. Fragmentul Teodorescu IV. Glosele Bogdan V. Prefețe și epiloguri*. Ediții critice de Manuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon. Coordonator Ion Gheție, București, Editura Academiei, 1982.

26. *Varlaam, Cazania, 1643*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1943 (transliterare de Jack Byck); București, Editura Academiei, 1964.

27. Varlaam, *Opere*, I, *Răspunsul împotriva catehismului calvinesc*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, București, Editura Minerva, 1984.

28. Zoba, Ioan din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția, București, Editura Minerva, 1984.

▪ LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

1. Andreescu, Ana, *Arta cărții (cartea românească în secolele XVI –XVII)*, București, Editura Integral, 1997.

2. Arvinte, Vasile, *Român, românesc, România. Studiu filologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

3. Bahner, Werner, *Forme, idei, evoluții în literaturile popoarelor romanice*, traducere de Yvette Davidescu, București, Editura Univers, 1982.

4. Bădără, Doru, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Brăila, Muzeul Brăilei, Editura Istros, 1998.

5. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Corint, 2002.

6. Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830, Tomul I, 1508-1716*, București, Editura Academiei, 1903.

7. Bianu, Ioan, Simonescu, Dan, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830, Tom IV, Adăogiri și îndreptări*, București, Editura Academiei, 1944.

8. Braicu, Doina, pr. Bunea, Victor, *Cartea veche românească din secolele XVI-XVII în colecțiile Arhiepiscopiei Sibiului*, Sibiu, Editura Centrului Mitropolitan, 1980.

9. Buluță, Gheorghe, Petrescu, Victor, *Galeria bibliologilor români*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2003.

10. Cartoian, N., *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

11. *Catehismul lui Iosif de Camillis*, Trnava, 1726, prefața Iacob Mârza, transcrierea textului, studiu introductiv, îngrijirea ediției Eva Mârza, studiu teologic, note de specialitate Anton Rus, bibliografie selectivă, indice Eva Mârza, Anton Rus, Sibiu, Editura Imago, 2002.
12. Cazacu, Boris, *Pagini de limbă și literatură veche*, București, Editura Tineretului, 1964.
13. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, București, Editura Minerva, 1985.
14. Chartier, Roger, *Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*, traducere de Maria Carпов, București, Editura Meridiane, 1997.
15. Chiaburu, Elena, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1829*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
16. Chițimia, I. C., *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, Editura Academiei, 1972.
17. Ciobanu, Ștefan, *Istoria literaturii române vechi*, ed. a II-a, București, Editura Eminescu, 1989.
18. Cipariu, T., *Opere*, I, București, Editura Academiei, 1987.
19. Cîndea, Virgil, *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
20. Costinescu, Mariana, Georgescu, Magdalena, Zgraon, Florentina, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640-1780) - Termeni regionali*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
21. Coteanu, I., *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei, 1973.
22. Coteanu, Ion, *Româna literară și problemele ei principale*, București, Editura Științifică, 1961.
23. Coteanu, Ion, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*, București, Editura Academiei, 1981.
24. *Crestomația limbii române vechi*, vol. I, coordonator Alexandru Mareș, București, Editura Academiei Române, 1994.

25. *Crestomație de literatură română veche*, vol. II, coordonatori I.C. Chițimia, Stela Toma, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
26. *Crestomație românească. Texte de limbă literară*, alese și adnotate de Ștefan Munteanu, Doina David, Ileana Oancea și Vasile D. Țâra, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
27. Demény Lajos, Lidia A. Demény, *Carte, tipar și societate la români în secolul al XVI-lea. Studii, articole, comunicări*, București, Editura Kriterion, 1986.
28. Densusianu, Ovid, *Istoria limbii române*, vol. I, II, ediție îngrijită de J. Byck, București, Editura Științifică, 1961.
29. Densusianu, Ovid, *Histoire de la langue roumaine, Tome II, Le seizième siècle*, în *Opere*, vol. II, Ediție critică și note de V. Rusu, București, Editura Minerva, 1975.
30. *Dicționarul limbii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei Române, 1979.
31. *Dicționarul literaturii române. De la origini până la 1900*, ediția a II-a, București, Editura Academiei Române, Chișinău, Editura Gunivas, 2002.
32. Dimitrescu, Florica, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
33. Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului - ieri și azi*, Cluj-București, Editura Clusium - Logos, 1995.
34. Dimitrescu, Florica, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, Editura Științifică, 1967.
35. Djindjihașvili, Fanny, *Antim Ivireanul - cărturar umanist*, Iași, Editura Junimea, 1982.
36. *Documente și însemnări românești din sec. al XVI-lea*. Text stabilit și indice de Gh. Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alex Mareș și Alexandra Roman – Moraru, București, Editura Academiei, 1979.
37. Drimba, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, X, Ediție definitivă, București, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, 1998.

38. Drugă, Luminița, *Carte românească de învățătură a mitropolitului Varlaam al Moldovei (1643). Studiu lingvistic*, vol. I, Bacău, Editura EduSoft, 2006.
39. Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie (dir.), *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, București, Babel, 1996.
40. Dudaș, Florian, *Carte veche românească din Bihor, sec. XVI-XVII*, Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, 1977.
41. Dudaș, Florian, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, 1983.
42. Dudaș, Florian, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1979.
43. Dudaș, Florian, *Memoria vechilor cărți românești. Însemnări de demult*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1990.
44. Dudaș, Florian, *Vechi cărți românești călătore*, București, Editura Sport-Turism, 1987.
45. Duță, Victor, *Călătorie în lumea scrierii și tiparului*, București, Editura Sport – Turism, 1988.
46. Duțu, Alexandru, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, Editura Academiei, 1972.
47. Duțu, Alexandru, *Cultura română în civilizația europeană modernă*, București, Editura Minerva, 1978.
48. Duțu, Alexandru, *Sinteză și originalitate în cultura română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972.
49. Duțu, Alexandru, *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, București, Editura Meridiane, 1986.
50. Edroiu, Nicolae, *Introducere în Științele Auxiliare ale Istoriei*, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, 1992.
51. Flocon, Albert, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, traducere de Radu Berceanu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

52. Foucault, Michel, *Arheologia cunoașterii*, traducere, note și postfață de Bogdan Ghiu, București, Editura Univers, 1999.
53. *George Bariț și contemporanii săi*, IV. Coordonatori Ștefan Pascu și Iosif Pervain, București, Minerva, 1978.
54. Gherman, Alin Mihai, *Scrierea chirilică românească*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2006.
55. Gherman, Mihai Alin, *Aspecte umaniste în cultura românească veche*, București, Editura Enciclopedică, 2004.
56. Gheție, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975.
57. Gheție, Ion, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
58. Gheție, Ion, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, Editura Academiei, 1974.
59. Gheție, Ion, Mareș, Al., *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1974.
60. Gheție, Ion, Mareș, Al., *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
61. Ghibu, Onisifor, *Din istoria literaturii didactice românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
62. Grandgent, C.H., *Introducere în latina vulgata*, după ediția spaniolă a lui F. de B. Moll, în românește de Eugen Tănase, Cluj, 1958.
63. Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, București, Editura Științifică, 1975.
64. Iorga, N., *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, ediția a II-a, vol. I-II, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1969.
65. Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Iași, Editura Polirom, 1999.
66. *Istoria limbii române*, București, Editura Academiei, vol. I, 1965; vol. al II-lea, 1969.

67. *Istoria literaturii române. Studii*, coordonator Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, Editura Academiei, 1979.
68. *Istoria românilor*, coordonator Virgil Cândea, vol. V, București, Editura Enciclopedică, 2003.
69. Ivașcu, George, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Științifică, 1969.
70. Ivănescu, G., *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea, 1980.
71. Jakó, Zsigmond, *Philobiblon transilvan*, București, Editura Kriterion, 1977.
72. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, Editura Minerva, 1990.
73. Marinoiu, Costea, *Istoria cărții vâlcene sec. XVII-XVII*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1981.
74. Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc. Tipografia de la Alba Iulia 1577 – 1702*, Sibiu, Editura Imago, 1998.
75. Mârza, Eva, Dreghiciu, Doina, *Cartea românească veche în județul Alba. Secolele XVI-XVII. Catalog*, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, 1989.
76. Mârza, Iacob, *Școală și națiune*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987.
77. Mazilu, Dan Horia, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, Editura Minerva, 1976.
78. Mazilu, Dan Horia, *Introducere în opera lui Dosoftei*, București, Editura Minerva, 1997.
79. Mazilu, Dan Horia, *Proza oratorică în literatura română veche*, partea I (Preliminarii. Epoca Prerenașterii), București, Editura Minerva, 1986.
80. Mazilu, Dan Horia, *Recitind literatura română veche*, partea I, *Privire generală*, București, Editura Universității, 1994.
81. Mazilu, Dan Horia, *Udriște Năsturel*, București, Editura Minerva, 1974.
82. Mihăilă, G., *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1972.

83. Mihăilă, George, Zamfirescu, Dan, *Literatura română veche*, vol. I-II, București, Editura Tineretului, 1969.
84. Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, București, Humanitas, 2008.
85. Munteanu, Ștefan, Țăra, Vasile D., *Istoria limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
86. Nedelcea, Tudor, *Cărți românești vechi - Predoslovii*, Craiova, Scrisul Românesc, 1994.
87. Nedelcea, Tudor, *Civilizația cărții. Incursiune în istoria cărții, presei și a tiparului*, Craiova, Scrisul Românesc, 1996.
88. Negrici, Eugen, *Antim, logos și personalitate*, București, Editura Minerva, 1971.
89. Negrici, Eugen, *Poezia medievală în limba română*, Iași, Editura Polirom, 2004.
90. Olteanu, Vasile, *Istoria tiparului brașovean*, vol. II, Iași, Editura TipoMoldova, 2005.
91. *Omul medieval*, coord. Jacques Le Goff, traducere de Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru, Iași, Editura Polirom, 1999.
92. Panaitescu, P. P., *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei, 1965.
93. Papacostea – Danielopolu, Cornelia, Lidia Demény, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Eminescu, 1985.
94. Pascu, Ștefan, Manolache, Anghel, Pârănuță, Gheorghe, Verdeș, Ion, *Istoria învățământului din România, I (de la origini până la 1821)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
95. Pavel, Eugen, *Carte și tipar la Bălgrad (1567-1702)*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2001.
96. Preot Prof. Dr. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, Ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991.

97. Preot Prof. Dr. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2 (Secolele XVII și XVIII), Ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.
98. Preot dr. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Manual pentru seminariile teologice*, ediția a II-a, Sibiu, Tiparul Tipografiei Eparhiale, 1978.
99. Perian, Gheorghe, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 1998.
100. Piru, Al., *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
101. Poenaru, Daniela, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, Editura Muzeul Județean Dâmbovița, 1973.
102. Popp, Vasilie, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până la vremile noastre*, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995.
103. Pușcariu, Sextil, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, Tiparul și Editura Krafft&Drotleff, 1936.
104. Pușcariu, Sextil, *Limba română*, București, Editura Minerva, 1976.
105. Radosav, Doru, *Carte și societate în Nord-Vestul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)*, Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1995.
106. Râpă-Buicliu, Dan, *Bibliografia românească veche. Additamenta I (1536-1830)*, Galați, Editura Alma, 2000.
107. Râpă-Buicliu, Dan, *Cartea românească veche. Studia Bibliologica*, Galați, Editura Alma, 2000.
108. Ricœur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*. Traducere de Vasile Tonoiu, București, Editura Humanitas, 1995.
109. Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, Liviu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, București, Editura Minerva, 1971.

110. Rosetti, Al., *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
111. Sacerdoțeanu, Aurelian, *Predosloviile cărților românești, I, 1508 – 1647*, București, Tipografia „Presa”, 1938.
112. Simonescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Pagini din istoria cărții românești*, București, Editura Ion Creangă, 1981.
113. Simonescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Scurtă istorie a cărții românești*, București, Editura Demiurg, 1994.
114. Simonescu, Dan, Petrescu, Victor, *Târgoviște – vechi centru tipografic românesc, Studiu monografic cu repertoriul cărților vechi tipărite la Târgoviște și catalogul colecției Muzeului „Carte românească veche”*, Târgoviște, Muzeul județean Dâmbovița, 1972.
115. Șchiau, Octavian, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.
116. Șesan, Dragoș, *Noul Testament de la Bălgrad (1648), carte de limbă și simțire românească*, Brașov, Editura „Pentru viață”, f.a.
117. Șiadbei, I., *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Albatros, 1975.
118. Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978..
119. Teodorescu, Dorin, *Schiță privind istoriografia cărții românești vechi*, Slatina, Editura Fundației „Universitatea pentru toți”, 2004.
120. Theodorescu, B., *Istoria bibliografiei române*, București, Biblioteca documentară, Fundația Regele Mihai I, 1945.
121. Todî, Aida, *Elemente de sintaxă românească veche*, Pitești, Paralela 45, 2002.
122. Tomescu, Mircea, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Editura Științifică, 1968.
123. Țepelea, Gabriel, Bulgăr, Gh., *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
124. Țepelea, Gabriel, *Opțiuni și retrospectivă*, București, Editura Eminescu, 1989.

125. Țepelea, Gabriel, *Studii de istorie și limbă literară*, București, Editura Minerva, 1970.
126. Vârtosu, Emil, *Paleografia româno-chirilică*, București, Editura Științifică, 1969.
127. Vasilescu, Mircea, „*Iubite cetitoriule...*”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001.
128. Vianu, Tudor, *Studii de stilistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
129. Zsigmond, Jakó, *Philobiblon transilvan*, București, Editura Kriterion, 1977.
130. Zugun, Petru, *Unitate și varietate în evoluția limbii române literare*, Iași, Editura Junimea, 1977.

▪ STUDII ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

1. Albu, Alin, *Perspectivă istoriografică asupra protopopiatului ortodox de Alba Iulia - sec. XVII-XX*, în „Altarul Reîntregirii”, Nr. 1/2007 (XII), ianuarie-aprilie, p. 231-254.
2. Avram, Mioara, *Despre formele de perfect simplu cu -ră- la singular*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXVI, nr. 1, 1975, p. 27-36.
3. Berea, Elena, *Din istoria posesivului său - lui în limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIII, nr. 3, 1961, p. 319—333.
4. Bidu, Angela, *Schiță de sistem al pronumelor demonstrative cu exemplificare pe un text din secolul al XVII-lea (Cazania lui Varlaam)*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIV, nr. 4, 1963, p. 479-486.
5. Binder, Pavel, *Din istoria legăturilor tipografice dintre Țara Românească și Transilvania. Ștefan, tipograful Noului Testament din Alba Iulia (1644 – 1648)*, în „Limba română”, anul XXIII, nr. 3, 1974, p. 245-248.

6. Binder, Pavel, *Nobilul român Ștefan Raț (cca 1670-1720), odorbirăul Bălgradului, sprijinitor al culturii românești*, în „Apulum”, XXIII, 1986, p. 187-190.
7. Bogdan, Damian P., *Diplomatica slavo-română*, în *Documente privind istoria României, Introducere*, vol. II, București, Editura Academiei, 1956, p. 1-164.
8. Brusanowski, Paul, *Curentul bisericesc reformator din secolul XVII și începutul românizării cultului BOR*, în „Tabor”, Anul I (2007), nr. 7, p. 40-50.
9. Bucur, Dorica, *Perioada coresiană și rolul cultural al cărții românești tipărite la Brașov, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXVI, Nr. 4-6, aprilie – iunie, 1981, p. 322-330.
10. Bulat, G.T., *Tiparnițele moldovenești de carte bisericească de la mitropolitul Varlaam la mitropolitul Veniamin Costachi (1641-1808)*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XLVII, nr. 5-6, 1971, p. 349-361.
11. Buluță, Gheorghe, *Dan Simonescu și bibliologia românească*, în *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie selectivă și note de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 168-170.
12. Bunea, Ion, *Mitropolitul Dosoftei al Moldovei (350 de ani de la naștere)*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XIX, nr. 10-11, octombrie-decembrie, 1974, p. 545-557.
13. Buzăși, Ion, *Psaltirea de la Alba Iulia*, în „România literară”, Nr. 47, 28 noiembrie – 4 decembrie, 2001, p.10.
14. Chițimia, I.C., *Dan Simonescu – la 80 de ani. IN HONOREM*, în *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie selectivă și note de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 147-151.
15. Cocora, Gabriel, *Un mare tipograf român din secolul al XVII-lea, de circulație europeană, episcopul Mitrofan al Buzăului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, București, XCV, Nr. 9-12, septembrie – decembrie, 1977, p. 981-997.

16.Coteanu, I. *Anticiparea complementului prin pronume, o regulă gramaticală nouă?*, în „Limba română”, XII, nr. 3, 1963, p. 242-246.

17.Crăciun, Maria, *Contrareforma și schimbările din viața religioasă transilvăneană a secolului al XVI-lea*, în *Spiritualitate transilvană și istorie europeană*, editori Iacob Mârza, Ana Dumitran, Muzeul Național al Unirii, Bibliotheca Musei Apulensis X, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 1999, p. 57-93.

18.D. Morărescu, *Xilografii Bibliei lui Șerban Cantacuzino (1688)*, în „Dacoromania”, 7, 1988, p. 331-340.

19.Demény, Lidia A., *Xilogravurile lui Filip Moldoveanul*, în „Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică”, tom 16, nr. 2, p. 229-241.

20.Demény, Lidia, *Tiparnița bucureșteană în secolul al XVI-lea*, în „Studii. Revistă de istorie”, Tom 25, nr. 2, 1972, p. 203-223.

21.Demény, Ludovic, *La typographie cyrillique de Sibiu au milieu du XVIe siècle*, în „Rumanian Studies”, volume II, 1971-1972, p. 30-47.

22.Demény, Ludovic, *Où en est-on dans la recherche concernant les débuts de l'imprimerie en langue roumaine?*, în „Revue des études sud-est européennes”, Tome VIII, nr. 2, 1970, p. 241-267.

23.Dimitrescu, Florica, *Despre **pre** la acuzativ în limba textelor traduse din slavă în secolul al XVI-lea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XI, nr. 2, 1960, p. 219-226.

24.Dimitrescu, Florica, *Importanța lingvistică a Noului Testament de la Bălgrad*, în *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998, p. 67-86.

25.Dimitrescu, Florica, *Observații asupra artei cuvântului în **Palia de la Orăștie***, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, Editura Eminescu, 1984, p. 152-194.

26.Dreghiciu, Doina, Mârza, Eva, *Cărți tipărite sub patronajul Mitropoliei Bălgradului (sec. XVI-XVII)*, în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, Alba Iulia, XI, 1987, p. 50-62.

27.Dudaș, Fl., *Cărți vechi românești din Țara Hațegului în lumina catalogului lui Ștefan Moldovan*, în „Banatica”, V, 1989, p. 485-510.

28.Dudaș, Fl., Crișan, Șt., *Contribuția clericului Ștefan Moldovan la bibliografia românească veche*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 99, nr. 3-4, 1981, p. 420-444.

29.Dumitran, Ana, *Contribuții la studiul tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Acta Musei Napocensis”, 32, Istorie, II, 1995, p. 83-99.

30.Erich, Agnes. *Arta ornamentală a tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Studii de Biblioteconomie și Știința Informării”, Nr. 7/2003, p. 82-102.

31.Frăcea, Ilie, *Antim Ivireanul rânduri „spre aducere aminte”*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XX, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, 1975, p. 891-895.

32.Frîncu Constantin, *Formele de persoana a III-a ale auxiliarului de la perfectul compus. Privire istorică*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XX, nr. 3, 1969, p. 299-318.

33.Frîncu, Constantin, *Cu privire la vechimea a două inovații în flexiunea verbală, comune dialectelor limbii române*, în „Fonetică și dialectologie”, VII, 1971, p. 179-188.

34.Frîncu, Constantin, *Limba Cazaniei lui Varlaam în comparație cu limba celorlalte Cazanii din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, în *Studii de limbă literară și filologie*, Vol. III, București, Editura Academiei, 1974, p. 39-80.

35.Furet, François, *Histoire du livre dans la société moderne: recherches, méthodes, problématique*, în „Revue Roumaine d’Histoire”, tome IX, n° 3, 1970, p. 507-516.

36.Găină, Alexandru, *Legături bisericești și culturale între Transilvania și Moldova pe timpul lui Ștefan cel Mare (1457-1504)*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XX, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, 1975, p. 865-874.

37. Georgescu, Ioan V., *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXIV, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1966, p. 967-970.

38. Gherman, Mihai Alin, *Activitatea tipografică bălgrădeană între provocările protestante și cele ale Contrareforme catolice*, în „Apulum”, 39, 2002, p. 313-316.

39. Gherman, Mihai, *Istoria cărții și istoria culturii - problematica și metodologia cercetării cărții vechi românești*, în „Biblioteca și Cercetarea”, 13, 1989, p. 161-169.

40. Gherman, Mihai Alin, *Nivelele lecturii textului în Noul Testament de la Bălgrad*, în „Apulum”, 35, 1998, p. 377-379.

41. Gherman, Mihai Alin, *Tiparul bălgrădean între tradiție și modernitate*, în *Spiritualitate transilvană și istorie europeană*, editori Iacob Mârza, Ana Dumitran, Muzeul Național al Unirii, Bibliotheca Musei Apulensis X, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 1999, p. 392-403.

42. Gheție, Ion, [recenzie la] *Palia de la Orăștie. 1581-1582. Text — Facsimile—Indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil*, București, Editura Academiei, 1968, în „Limba română”, XVII, nr. 6, 1968, p. 530-531.

43. Gheție, Ion, *Considerații filologice și lingvistice asupra **Evangeliiarului din Petersburg***, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVII, nr. 1, 1966, p. 47-79.

44. Gheție, Ion, *Cu privire la textele slavo-române cu traducere interliniară din secolele al XVI-lea și al XVII-lea*, în „Limba română”, XVII, nr. 1, 1968, p. 75-78.

45. Gheție, Ion, *Evoluția normelor literare în tipăriurile ardelenesti de la sfârșitul secolului al XVII-lea*, în „Limba română”, XXII, nr. 5, 1973, p. 443-452.

46. Gheție, Ion, *Originea auxiliarului a de la pers. 3 sg. a perfectului compus*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXIV, nr. 4, 1973, p. 421—430.

47. Gheție, Ion, *Rolul textelor coresiene în procesul de unificare a limbii române literare*, în *Studii de limbă literară și filologie*, Vol. III, București, Editura Academiei, 1974, p. 105-139.

48.Gheție, Ion, Teodorescu, Mirela, *Asupra desinenței -u a pers. 3 pl. a indicativului imperfect. Noi contribuții*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVII, nr. 2, 1966, p. 175—183.

49.Gheție, Ion, Teodorescu, Mirela, *În legătură cu desinența -u a pers. 3 pl. a imperfectului indicativ*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVI, nr. 1, 1965, p. 87—101.

50.Gheție, Ion, *Vechimea formelor verbale în -m de la pers. 1 sg. a imperfectului*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXIII, nr. 1, 1972, p. 59-61.

51.Grancea, Mihaela, *Călători străini despre aspecte ale vieții cotidiene. Relații interetnice și interconfesionale în spațiul românesc (1683-1789)*, în *Spiritualitate transilvană și istorie europeană*, editori Iacob Mârza, Ana Dumitran, Muzeul Național al Unirii, Bibliotheca Musei Apulensis X, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 1999, p. 225-234.

52.Ivănescu, G., *Elemente maramureșene în limba lui Coresi*, în „Studii și cercetări științifice”, Filologie, Iași, anul X, Fasc. 1-2, 1959, p. 19—31.

53.Jakö, Sigismund, *Editarea cărților românești la Sibiu în secolul al XVI-lea, noi rezultate în domeniul cercetărilor cu privire la prima carte tipărită în limba română*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, VIII, 1965, p. 115-126.

54.Jakö, Sigismund, *Tipografia de la Sibiu și locul ei în istoria tiparului românesc din secolul al XVI-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, VII, 1964, p. 97-115.

55.Kelemen, B., *Aportul tipăriturilor din Transilvania de la sfârșitul secolului al XVII-lea la procesul de formare și unificare a limbii române*, în „Cercetări de lingvistică”, XVII, nr. 2, iulie-decembrie, 1972, p. 279-282.

56.Kelemen, B., *Cu privire la lexicul lui Ioan Zoba din Vinț (Contribuții la istoria limbii române din sec. al XVII-lea)*, în „Cercetări de lingvistică”, VIII, nr. 2, 1963, p. 239-243.

57. Ludu, Th., *Dr. V. Popp și începuturile bibliografiei naționale*, în „Călăuza bibliotecarului”, IX, 10, 1956, p. 27-29.
58. Mălinaș, Constantin, *Formulele diplomatice caracteristice ex-librisului românesc vechi*, în *Philobiblon*, BCU „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, 1995, p. 170-174.
59. Mareș, Alexandru, *În legătură cu activitatea tipografică a diacului Lorinț*, în „Limba română”, anul XIX, nr. 2, 1970, p. 129-137.
60. Mârza, Eva, *Cărțile Mitropoliei Bălgradului în sec. al XVII-lea*, în „Îndrumător pastoral”, VI, Alba Iulia, 1982, p. 123-125.
61. Mârza, Eva, *Din istoricul tipografiei românești în Bălgradul medieval*, în „Îndrumător pastoral”, V, Alba Iulia, 1981, p. 137-140.
62. Mârza, Eva, *Donații de cărți. Șerban Cantacuzino pentru Transilvania*, în „Biblioteca și cercetarea”, X, Cluj-Napoca, 1986, p. 292-298.
63. Mârza, Eva, *Încă o dată despre activitatea tipografiei românești de la Alba Iulia (secolul al XVII-lea)*, în „Apulum”, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 335-342.
64. Mârza, Eva, *Mitropolitul Atanasie Anghel protector al culturii românești de la Alba Iulia*, în „Biblioteca și cercetarea”, Cluj-Napoca, XVIII, 1994, p. 40-44.
65. Mârza, Eva, *O bibliotecă românească la Alba Iulia în secolul al XVII-lea*, în „Valori bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare”, II, București, 1983, p. 63-70.
66. Mârza, Eva, *Preliminarii la un repertoriu al tipografilor români (1508-1830)*, în „Annales Univeritatis Apulensis”, Series Historica, 8, 2004, p. 53-60.
67. Mârza, Eva, *Psaltirea de la Bălgrad, 1651, 340 de ani de la tipărire*, în „Îndrumător pastoral”, XV, Alba Iulia, 1991, p. 88-90.
68. Mârza, Eva, *Timotei Cipariu și „Bibliografia Românească Veche”*, în „Annales Univeritatis Apulensis”, Series Historica, 4-5, 2000-2001, p. 115-120.
69. Mârza, Eva, *Un fragment din Evangheliarul slavo-român de la Sibiu (1551-1553)*, în „Limba română”, XXVII, nr. 2, 1978, p. 173-175.
70. Mârza, Iacob, *Cultura și învățământul (sec. XVI-XVIII)*, în *Alba Iulia 2000*, Alba Iulia, 1975, p. 187-217.

71.Mârza, Iacob, *Obiect de lectură și orizont cultural la clerul român din Transilvania secolelor XVII-XVIII: considerații preliminare*, în „Cultura Creștină”, Blaj, 5, nr. 1-2, 2002, p. 159-164.

72.Mârza, Iacob, *Rostul traducerii și tipăririi „Psaltirii de la Bălgrad” în contextul secolului al XVII-lea. Importanța acestui act religios, cultura și politic. Circulația cărții*, în „Revista istorică”, Serie Nouă, Tom III, Nr. 5-6, mai-iunie, 1992, p. 511-527.

73.Mârza, Iacob, Tatai Baltă, Cornel, *Răspândirea tipăriturilor românești vechi în Transilvania (mijlocul sec. al XVII-lea - primele decenii ale sec. al XIX-lea) în lumina unui material arhivistic*, în „Acta Musei Napocensis”, XVII, 1980, p. 759-768.

74.Mârza, Iacob, *Tipăriturile românești vechi de la Bălgrad*, în „Îndrumător pastoral”, I, Alba Iulia, 1977, p. 135-138.

75.Mihăilă, G., *Manifestele culturale ale primelor decenii de tipar românesc: de la Coresi la Palia de la Orăștie*, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, 1984, p. 32-66.

76.Mihăilă, G., *O viață în slujba cărții românești*, în *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie selectivă și note de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 152-154.

77.Molin, Virgil, *Antim Ivireanul – editor și tipograf la Râmnic (1705-1708)*, în „Mitropolia Olteniei”, XXVI, nr. 9-10, 1966, p. 825-834.

78.Molin, Virgil, *Unde a învățat Antim Ivireanul meșteșugul de „typarnic”*, în „Glasul Bisericii”, XXV, nr. 9-10, 1966, p. 839-844.

79.Pr. Prof. Dr. Moraru, Alexandru, *Ideea de pocăință în Cazania lui Varlaam – 1643*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul CXI, nr. 10-12, octombrie-decembrie, 1993, p. 66-71.

80.Pr. Prof. Dr. Moraru, Alexandru, *Contribuția românească la Sinodul de la Iași (1642)*, în *Sinodul de la Iași și Sfântul Petru Movilă, 1642-2001*, Iași, Trinitas, 2002, p. 61-71.

81.Morărescu, D., *O nouă ipoteză cu privire la Antim Ivireanul*, în „Cântarea României”, IV, nr. 2, 1983, p. 41-42.

82.Morărescu, D., *Xilografii Bibliei lui Șerban Cantacuzino (1688)*, în „Dacoromania”, 7, 1988, p. 331-340.

83.Neagoe, Victorela, *Despre -ră- în formele de perfect simplu și mai-mult-ca-perfect*, în „Fonetice și dialectologie”, VIII, 1973, p. 129—140.

84.Nedelcea, Tudor, *Activitatea tipografilor între trudă și satisfacție*, în „Valori Bibliofile”, 1983, p. 325-329.

85.Nicolae Iorga, *Palia de la Orăștie: însușirile acestei traduceri*, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, Editura Eminescu, 1984, p. 9-13.

86.Oltean, Vasile, *Cartea românească din Șcheii Brașovului, factor de unitate națională*, în „Valori Bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare”, I, Râmnicu Vâlcea, Muzeul Județean Vâlcea, 1980, p. 180-186.

87.Oltean, Vasile, *Izvoare coresiene*, în „Valori Bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare”, II, 1983, p. 243-250.

88.Oltean, Vasile, *Diaconul Coresi cu prilejul a 400 de ani de la tipărirea Cazaniei*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXVI, nr. 4-6, aprilie-iunie, 1981, p. 312-321.

89.Pamfil, Viorica, *Contribuții la studiul limbii din Palia de la Orăștie*, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, Editura Eminescu, 1984, p. 75-135.

90.Pamfil, Viorica, *Observații cu privire la frecvența cuvintelor în limba română în secolul al XVI-lea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIX, nr. 3, 1968, p. 297-306.

91.Pană-Dindelegan, Gabriela, *Regimul sintactic al verbelor în limba română veche*, în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XIX, 3, 1968, p. 265-296.

92. Pavel, Eugen, *Considerații asupra tipăriturilor bălgrădene de la sfârșitul secolului al XVII-lea*, în „Cercetări de lingvistică”, XXVI, nr. 2, 1981, p. 187-197.
93. Pavel, Eugen, *Meșteri tipografi bălgrădeni între 1564-1702*, în „Apulum”, XVII, 1979, p. 299-309.
94. Petrescu, Victor, *Dan Simonescu în corespondență*, în *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie selectivă și note de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 211-216.
95. Pop, A.Z.N., *Bibliografia românească veche, operă de colaborare națională*, în „Studii și cercetări de bibliologie”, III, 1960, p. 205-251.
96. Pop, Augustin Z. N., *Bibliografia românească veche, operă de colaborare națională*, în „Studii și cercetări de bibliologie”, III, 1960, p. 215-252.
97. Rădulescu, Maria, *Topica atributului adjectival în **Evanghelia cu învățătură a diaconului Coresi***, în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XIV, 2, 1963, p. 233-258.
98. Rizescu, I., *Cu privire la dubla negație în limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIV, nr. 4, 1963, p. 471-478.
99. Rosetti, Al., *Problema lui –u (final) în limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIX, nr. 3, 1968, p. 303-305.
100. Rusu, D., *Tipografia în Moldova, până la sfârșitul secolului al XVII-lea*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, LII, nr. 3-4, 1976, p. 253-264.
101. Rusu, Valeriu, *În legătură cu –u în limba română (originea ariei din sud-estul teritoriului lingvistic dacoromânesc)*, în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XI, 2, 1960, p. 259-267.
102. Simonescu Dan, *Principii și propuneri de reeditare a „Bibliografiei românești vechi”, concepută monumental de Ioan Bianu*, în *Târgoviște, cetate a culturii românești*. Partea I. *Studii și cercetări de bibliofilie*, București, 1974.
103. Simonescu, Dan, *Ioan Bianu – bibliograf*, în *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Antologie, prefață, tabel

cronologic, bibliografie selectivă și note de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 111-115.

104. Simonescu, Dan, Bogdan, Damian P., *Începuturile culturale ale domniei lui Matei Basarab*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an LVI, nr. 11-12, 1938, p. 866-880.

105. Simonescu, Dan, *Din activitatea tipografică a Bucureștilor*, în „Buletinul Societății Istorice și Arheologice”, I-V, 1930-1934, p. 118-135.

106. Simonescu, Dan, *Tipografia Mitropoliei Bucureștilor (1678-1978)*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul XCVI, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1978, p. 1019-1026.

107. Pr. Șerbănescu, Niculae, *Antim Ivireanul tipograf*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXIV, nr. 8-9, 1956, p. 690-766.

108. Pr. Șerbănescu, Niculae, *Despre Episcopia Strehaiei*, în „Mitropolia Olteniei”, an VI, nr. 9-10, 1954, p. 488-510.

109. Pr. Șerbănescu, Niculae, *Noi mărturii despre Episcopia Strehaiei și episcopul ei Daniil*, în „Mitropolia Olteniei”, an XIII, nr. 1-4, 1961, p. 71-79.

110. Pr. Șerbănescu, Niculae, *Varlaam, mitropolitul Țării Românești, părintele tipografiei bucureștene (1672-1679)*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXVI, nr. 12, 1958, p. 1120-1158.

111. Șerbănescu, Niculae, *Tipografiile românești din secolul al XVII-lea*, în „Îndrumător pastoral”, V, Alba Iulia, 1981, p. 140-145.

112. Șerbănescu, Niculae, *300 de ani de la înființarea tipografiei Mitropoliei Țării Românești*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCVI, nr. 9-10, 1978, p. 963-1003.

113. Teodorescu, Mirela, *Normă și grai în scrierile mitropolitului Varlaam*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. III, București, Editura Academiei, 1974, p. 185-206.

114. Țepelea, G. F., *Alte precizări în legătură cu predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXVIII, nr. 1-2, ian.-febr., 1965, p. 113-124.

115. Țepelea, G. F., *Predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în „Limba română”, nr. 2, 1964, p. 149-157.
116. Țepelea, Gabriel, „*Noul Testament*” de la Bălgrad (1648). *Izvoarele și glosele marginale. Semnificația lor pentru lexicografie și limba literară*, în *Studii de istorie și limbă literară*, București, Editura Minerva, 1970, p. 7-75.
117. Țepelea, Gabriel, *Contribuția Noului Testament de la Bălgrad (1648) la dezvoltarea limbii române literare*, în „Îndrumător pastoral”, nr. III, 1979, p. 134-138.
118. Ursu, N. A., *Un cărturar puțin cunoscut de la mijlocul secolului al XVII-lea: Daniil Andrean Panoneanul*, în „Cronica”, Iași, an XVI, nr. 43 (821), 23 oct. 1981, p. 5- 8.
119. Wainberg-Drăghiciu, Iuliana, *Aspecte interne ale prefețelor și epilogurilor tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Apulum”, XLII, MMV, p. 257-268.
120. Wainberg-Drăghiciu, Iuliana, *Informații prezente în prefețele și epilogurile tipăriturilor românești din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Tipologizare*, în „Annales Universitatis Apulensis”, Series Historica, Alba Iulia, 12/II, 2008, p. 105-111.
121. Wainberg-Drăghiciu, Iuliana, *Mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei - editor și predoslov al unor tipărituri românești de la mijlocul secolului al XVII-lea*, în „Altarul Reîntregirii”, în curs de apariție.
122. Wainberg-Drăghiciu, Iuliana, *Motivații privitoare la tipărirea cărților românești vechi specificate în predosloviile acestora (sec. XVI-XVII)*, în „Annales Universitatis Apulensis”, Series Historica, Alba Iulia, 8, 2004, p. 61-71.
123. Wainberg-Drăghiciu, Iuliana, *Particularități fonetice în prefețele și epilogurile tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Annales Universitatis Apulensis”, Series Philologica, Alba Iulia, Vol. 8, tom 1, 2007, p. 277-284
124. Zgraon, Florentina, *Textele complementare și manierismul sintactic în limba secolului al XVI-lea*, în „Limba română”, XXXI, nr. 3, mai-iunie, 1982, p. 225-237.